

Tadqiqot **UZ**

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Хуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидаги изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

31 OKTYABR
№33

CONFERENCES.UZ

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 33-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
4-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
33-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-4**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
33-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-4**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 33-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 октябрь 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 9 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шоҳида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг туган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Раҳмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22. Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23. Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24. Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25. География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**СОЦИОЛОГИЯ ВА ПОЛИТОЛОГИЯНИНГ
ЖАМИЯТИМИЗДА ТУТГАН ЎРНИ**

1. Xikmatov Farrux Ixom o'g'li
XXRNING MARKAZIY OSIYODAGI SIYOSATI, HAMKORLIK YO'NALISHLARI VA
RIVOJLANISH BOSQICHLARI 7

СОЦИОЛОГИЯ ВА ПОЛИТОЛОГИЯНИНГ ЖАМИЯТИМИЗДА ТУТГАН ЎРНИ

XXRNING MARKAZIY OSIYODAGI SIYOSATI, HAMKORLIK YO'NALISHLARI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Xikmatov Farrux Ilxom o'g'li,
Mustaqil tadqiqotchi
E-mail: khikmatovf@bk.ru

Annotatsiya: Ushbu ilmiy ishdan maqsad mintaqada, xususan, Markaziy Osiyoda davlatlarning o'zaro aloqalari tarixan shakllanib davrlar o'tishi bilan turli xil vositalar va usullar orqali o'z ko'rinishini o'zgartirib kelishini o'rganishdir. Shuningdek ishda Xitoy Xalq Respublikasining tashqi siyosat vektorida Markaziy Osiyo davlatlari alohida o'rin egallashi va XXR bu siyosatni tinch, nizolarga bormay amalga oshirish yo'lidagi harakatlari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo, raqobat, hamkorlik, muammo, siyosat, nizolar, iqtisod.

Xitoy siyosatining Markaziy Osiyo yo'nalishi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Geografik jihatdan Markaziy Osiyo XXR bilan bevosita chegaradosh va Xitoy bu mintaqaga juda boy tarixga ega. Markaziy Osiyo azaldan Xitoy iqtisodiy va harbiy-siyosiy xususiyatlari bilan bog'laydigan mintaqaga bo'lib kelgan. Bir qator tadqiqotchilar hatto Xitoy tarixida va xususan mintaqada turli davlatlarning shakllanishida bir xil sinxronlikni ko'radilar. Xitoy bilan mintaqaga mamlakatlari va xalqlari o'rtasidagi munosabatlar juda yaqin bo'lgan. [1]

Shu nuqtai nazardan qaraganda, SSSRning qulashi (1991- y.) O'rta Osiyo atrofidagi zaif barqarorlikning jiddiy o'zgarishiga olib keldi, munosabatlarni tiklash uchun imkoniyatlar yaratdi, biroq hamma narsa qo'rquv, o'zaro ishonchsizlik va ehtiyotkorlikni keltirib chiqardi.

Tarixan O'rta Osiyoda mavjud bo'lgan amirlik va xonliklar davrida xalqlar asosan Rossiya va Qashg'ar bilan savdo qilishgan. [2] Bu hududlar Rossiya tarkibiga kirgandan keyin Xitoy bilan munosabatlar keskinlashdi. SSSR parchalangach, yangi mustaqil davlatlar Xitoy uchun yangi munosabatlar maydonini ochdi. Bu yangi aloqalarni Xitoy boshqarishi kutilgan edi. [3]

90 -yillarda Markaziy Osiyo Rossiya va AQSh o'rtasidagi raqobat maydoniga aylandi. Ammo hozir Xitoy asta -sekin mintaqadagi asosiy sheriklardan biriga aylandi. Bu konvergentsiya Sovet Ittifoqi qulashi va Xitoyning yangi qudrati birlashgandan keyin sodir bo'lgan geosiyosiy o'zgarishlar haqida savol tug'diradi. Sovet Ittifoqi parchalanib ketganidan keyin siyosiy tus olgan Markaziy Osiyo davlatlari hozirda energetika siyosati va terrorizmga qarshi kurashda muhim rol o'ynaydi, lekin shunga qaramay ularga ikki buyuk qo'shni davlatlar Rossiya va Xitoyning ta'siri sezilarli. Pekin Markaziy Osiyodagi rejimlarga siyosiy ta'sirini kuchaytirgani va ularning geosiyosiy ittifoqini kuchaytirgani sayin, Xitoyning Markaziy Osiyodagi ta'siri uzoq muddatda jiddiy oqibatlariga olib keladi. U, shuningdek, 90 -yillarda Rossiya erisha olmagan an'anaviy rus boshqaruvining ehtiyotkor muxolifidir. Agar Markaziy Osiyo mamlakatlarida sinofiliya kuchaysa, Rossiya Federatsiyasi mintaqani boshqarish qobiliyatini yo'qotadi va Moskva Pekin bilan qattiq raqobatga duch kelishi mumkin, bu jiddiy geosiyosiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Shunday qilib, Xitoyning roli ortishi bilan Markaziy Osiyo uchun strategik manfaatlar muhim ahamiyatga ega. [4]

Markaziy Osiyo taraqqiyotining muhim omillari quyidagilardir. Janubiy Osiyo yoki Yaqin Sharqdagi mojarolarga aralashmasdan oqilona siyosat olib borib, muammolarni tinch yo'l bilan hal qilish, xavfsizlik masalalarini mustahkamlash va Osiyo-Tinch okeani mintaqasi davlatlari bilan Xitoy vositachiligidagi hamkorlikdan foydalanish. Chunki XXI asrda dunyoning siyosiy va iqtisodiy markazlaridan biri endi G'arbda emas, balki Sharqda paydo bo'ldi. Markaziy Osiyo qo'shni davlatlar, shuningdek, Xitoy va Rossiya bilan suv ta'minoti borasida hamkorlik qilishdan manfaatdor bo'lsa, Xitoy Afg'oniston va Eronga chiqish uchun bu mintaqani tranzit nuqtasi

sifatida ishlatishga harakat qiladi. Bu, shuningdek, qadim zamonlardan buyon mavjud bo'lgan Buyuk Ipak yo'li loyihasining bir qismidir. Bu mintaqada geosiyosat, iqtisod va madaniyat bir-biri bilan chambarchas bog'liq.

Ko'p yillar davomida Xitoy o'z mahsulotlarini Markaziy Osiyo mintaqasiga olib kirish uchun erkin zona yaratishga harakat qilmoqda. Bir necha yillardan keyin Rossiyani ortda qoldiradigan Xitoyning mintaqadagi savdo -sotiq ustidan hukmronlik qiladigan bu pozitsiyasi ham madaniy oqibatlarga olib keladi, buni baholash qiyin. Aholi qatnovi, xitoy tilini o'rganish va O'rta Osiyoning Xitoy madaniy ta'sir doirasiga kirishi ortib bormoqda, bu Markaziy Osiyoning ming yillik tarixida mutlaqo yangi vaziyatni vujudga keltiradi. Aynan mana shu mintaqadagi global geosiyosiy muvozanat Markaziy Osiyoni Xitoy Xalq Respublikasining iqtisodiy mintaqalaridan biri sifatida qabul qilishini o'zgartirmoqda. Darhaqiqat, Xitoy va Markaziy Osiyo yaqinlashuvi, ayniqsa, siyosiy va strategik sohalarda yaqqol namoyon bo'ladi, shuningdek, muhim iqtisodiy elementni o'z ichiga oladi.

Xitoy va Markaziy Osiyo o'rtasidagi telekommunikatsiya sohasidagi hamkorlikni rivojlantirish sifatida biz Osiyo-Yevropa (TAE) tranzit optik tolali kabel tizimini ko'ramiz. Bu hamkorlikni yanada mustahkamladi. Xitoy 5 Markaziy Osiyo davlatini yangi bozor, yangi imkoniyat deb bildi va butun e'tiborini shu mintaqaga qaratdi. Pekinning Markaziy Osiyo hukumatlariga siyosiy bosimi mintaqada Xitoy haqidagi salbiy tasavvurni tarqatdi. Pekin haqiqatan ham Qozog'istonni va ozgina darajada Qirg'izistonni o'z hududida uyg'ur diasporasi tomonidan tuzilgan uyushmalarni tarqatib yuborishga majbur qildi va Olmaotadagi Sharqshunoslik instituti qoshida tashkil etilgan Uyg'urshunoslik institutini yopishga majbur qildi. [5] Bu ikkinchi bosqichda uyg'urlar chegara savdosining rivojlanishidagi asosiy roldan mahrum qilindi va ularning o'rnini Xan egalladi, chunki Pekin bu almashinuvlar yangi mustaqil davlatlar va ozchilik musulmonlar o'rtasidagi siyosiy va madaniy aloqalarni mustahkamlashni xohlamadi. [6]

Yaqin harbiy hamkorlikka asoslangan xavfsizlik tizimi Markaziy Osiyo mamlakatlarning milliy manfaatlariga mos kelishi va Rossiya va Xitoydan mustaqilroq bo'lgan siyosatni ilgari surishi kerak. 90 -yillarda Markaziy Osiyo mintaqasida xavfsizlik tizimining shakllanishi tahlili ikkita trayektoriyani ko'rsatadi:

1. Mintaqaning tashqi sub'ektlar ishtirokisiz o'z mintaqaviy xavfsizlik tizimini yaratishga urinishi;

2. Asosan mintaqaviy xavfsizlik tashkilotlari doirasida Rossiya, Xitoy, AQSh kabi tashqi o'yinchilarni jalb qilgan holda xavfsizlik tizimini yaratish.

Shunga qaramay, mintaqada harbiy xavfsizlik tizimini shakllantirishda jiddiy muammo bor. Hamma davlatlar ham tizim ishtirokchilari emas edi. Bu butun Markaziy Osiyo mintaqasining mudofaa qobiliyatini ancha zaiflashtirdi. Turkmaniston betaraflik siyosatini tanlagan bo'lsa -da, Tojikiston bu jarayonga faqat XX asr oxirida qo'shildi. Bu tarqoqlik Markaziy Osiyo davlatlarining tashqi kuchlarga yo'nalishiga ta'sir ko'rsatdi, ya'ni har bir davlat Rossiya, Xitoy, AQSh, Turkiya yoki Eronga ustunlik berdi.

Agar o'tgan asrning oxirida Xitoyning Markaziy Osiyodagi rolini mutaxassislar juda zaif deb baholagan bo'lsalar, hozir uning roli bir necha bor oshdi. Har qanday Markaziy Osiyo davlatlarida o'z manfaatlarini mustahkamlamoqchi bo'lgan tomonlar Xitoy bilan hisoblashishga majbur bo'lib qoldilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Lattimore O. Inner Asian Frontiers of China. – Boston: Beacon Press, 1962. –P.466.
2. Мейендорф И. Путешествие из Оренбурга в Бухару. - М.: «Наука», 1975. - С.128. (Travel from Orenburg to Bukhara.)
3. Исмаилова Б.И. Бухарский эмират при эмире Хайдаре. - Худжанд, 2000. - С. 70; (Bukhara Emirate under Emir Khaidar.)
4. Маслов В. И. Региональная безопасность: история и проблемы новых независимых государств Центральной Азии.-Москва - Бишкек, 2000,- С.40. (Regional Security: History and Problems of the Newly Independent States of Central Asia)
5. Interview conducted at the Institute of Uighur Studies (Institute of Oriental Studies, Academy of Sciences, Almaty), March 2005.
6. Clarke M. The impact of ethnic minorities on China's foreign policy: the case of Xinjiang and the Uyghur // China report. - Arlington (Va), 2017. - Vol. 53, n 1. – P. 18

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 33-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(4-қисм)

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.10.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000